

ВІДГУК

офіційного опонента **Сисоєвої Світлани Олександрівни**,
доктора педагогічних наук, професора,
дійсного члена (академіка) НАПН України
на дисертацію **Омельчука Михайла Анатолійовича**
**«Формування професійної компетентності з надання першої долікарської
допомоги у майбутніх провізорів»**,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Євроінтеграційний вектор розвитку України, зміни на європейському ринку праці, висока конкуренція зумовлюють необхідність реформування системи медичної та фармацевтичної освіти. Вагоме значення підвищення якості професійної підготовки медичних кадрів відображено у положеннях Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (1992), Положенні про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України (2018), а також наказах Міністерства охорони здоров'я України: «Про поліпшення якості підготовки лікарів на етапі післядипломного навчання» (2005); Концепції розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України (2007).

Особливої уваги потребує підготовка провізорів, оскільки в умовах ринкової економіки, розширення мережі аптек працівники фармації все більше асоціюють себе з бізнесом, нехтуючи своєю першочерговою місією щодо укріплення й збереження здоров'я населення, надання при необхідності невідкладної допомоги. Саме тому проблема формування професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги у майбутніх провізорів, яку обрав для дослідження М.А.Омельчук, набуває значної актуальності і практичної значущості. Варто підкреслити, що актуальність дослідження обраної проблеми підсилюється наявними суперечностями в системі медичної освіти України, які виявлено й сформульовано автором (с. 10).

Дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Національного медичного університету імені О. О. Богомольця (№ 0114U001357). Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні вченої ради Інституту післядипломної освіти Національного медичного університету імені О. О. Богомольця (протокол № 2 від 24 грудня 2015 р.) та узгоджено з Міжвідомчою радою з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології Національної академії педагогічних наук України (протокол № 6 від 28 листопада 2017 р.).

Структура дисертації – вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел, додатки – не викликає сумнівів. Вона має логічний характер, відповідає поставленій меті та забезпечує розкриття змісту дослідження у межах поставлених завдань. Об'єкт, предмет, мета, завдання, методи, відомості про впровадження та апробацію результатів

дослідження подано у повному обсязі і коректно сформульовані.

На початку дослідження автором розкрито сучасні вимоги до професійної підготовки фахівців фармації. Варто підкреслити, що науковий аналіз сучасних вимог до фармацевтичної освіти, здійснений автором, переконливо продемонстрував віддаленість системи післядипломної підготовки провізорів від реалій практичної охорони здоров'я. Автор доводить, що недостатньою є клінічна спрямованість навчання фахівців фармації, зокрема щодо формування у них професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги, персоналізованого та гуманного ставлення до пацієнта (с. 22-23).

Визначення сутності і змісту базових понять дослідження (професіоналізм, компетенція, компетентність, професійна компетентність, компетентнісний підхід, фармація, фармацевт, фармацевтична галузь, провізор, перша долікарська допомога), а також виявлення особливостей компетентнісного підходу як основи сучасної підготовки майбутнього провізора дозволило М.А. Омельчуку уточнити теоретичний зміст поняття «професійна компетентність провізора з надання першої долікарської допомоги», яке розглядається автором, з одного боку, як невід'ємна складова професійної компетентності провізора, а з іншого – як інтегральна якість особистості фахівця, що відображає набуті знання, вміння, навички, морально-етичні якості, особистісні риси, спрямовані на надання адекватної та якісної першої долікарської допомоги хворим і потерпілим у випадку необхідності, до моменту прибуття спеціалізованої медичної допомоги.

Актуальність і доцільність дослідження обраної проблеми підтверджується результатами констатувального етапу педагогічного експерименту у ході якого автором було здійснено опитування 386 провізорів-інтернів (с. 75-78) й проаналізовано навчально-методичне забезпечення освітнього процесу у чотирьох закладах вищої медичної освіти (Національний медичний університет імені О.О. Богомольця (м. Київ), Національний фармацевтичний університет (м. Харків), Івано-Франківський національний медичний університет (м. Івано-Франківськ), Запорізький державний медичний університет (м. Запоріжжя)).

Здійснений теоретичний аналіз й вивчення сучасного стану сформованості компетентності з надання першої долікарської допомоги серед майбутніх провізорів дозволило автору розробити структуру професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги у провізорів, яка включає чотири компоненти: мотиваційно-ціннісний, знаннево-практичний, особистісно-психологічний, організаційно-комунікаційний. Мотиваційно-ціннісний компонент визначено як сукупність потреб, мотивів, соціальних установок і ціннісних орієнтирів, що спонукають до здобуття знань і практичних навичок з надання першої долікарської допомоги провізорами (с. 107-108). Знаннево-практичний компонент розглянуто як систему професійних, міждисциплінарних знань і практичних навичок фахівця, необхідних для виконання професійних завдань (с. 109). Що стосується особистісно-психологічного компонента, то автор визначає його як такий, що сприяє розвитку творчих якостей провізора, що уможливорює досягнення

особистісно значущої мети та формування психологічної готовності до надання першої долікарської допомоги (с. 110). Організаційно-комунікаційний компонент відображає рівень засвоєння знань та оволодіння практичними навичками, враховуючи цілі, попередній досвід та індивідуальні потреби; здатність до комунікації, що сприяє якості надання першої долікарської допомоги до прибуття спеціалізованої медичної допомоги (с. 111).

Варто відзначити коректно визначені критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності провізора з надання першої долікарської допомоги, зміст яких у повному обсязі розкрито на 114-118 сторінках дисертації, а також методики для виявлення рівня їх прояву.

Центральною частиною роботи відповідно до мети дослідження є розробка та експериментальна перевірка методики формування професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги у майбутніх провізорів на засадах симуляційного навчання. Автор виділяє три взаємопов'язані блоки у розробці й реалізації такої методики, а саме: нормативно-цільового, змістового, результативно-аналітичного, які відображають зміст, форми, методи, педагогічні умови, підходи і засоби формування професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги у майбутніх провізорів на засадах симуляційного навчання.

Вважаємо за необхідне підкреслити оригінальність авторської методики, яка полягає у тому, що автор взяв за основу принципи й закономірності симуляційного навчання, що дозволило підвищити якість опанування майбутніми провізорами практичними навичками за рахунок застосування підходу «чотирьох кроків Пейтона».

Автором чітко визначена послідовність взаємодії викладача з інтернами (демонстрація, деконструкція, усвідомлення, самостійне виконання), що становить, по суті, етапи реалізації авторської методики формування професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги. При цьому після виконання усіх етапів провізор-інтерн переходить від поняття «свідомо некомпетентного» (усвідомлює, що він не може це виконати) до «свідомо грамотного» (уміння виконувати осмислено), і лише після багаторазового виконання у реальних умовах він буде прогресувати до поняття «несвідомо компетентний».

М.А.Омельчук переконливо доводить, що автоматизація мануальних практичних навичок надання першої долікарської допомоги є вкрай необхідною, оскільки, надання допомоги у разі виникнення загрози для життя людини відбувається у стресових ситуаціях, а тому має відпрацьовуватися із застосуванням симуляційного тренінгу (симуляції), що не лише забезпечує можливість для технічного відпрацювання необхідних маніпуляцій, а й розвиває здатність до прийняття швидких і нестандартних рішень в екстремальних ситуаціях, лідерські, комунікативні якості, навички командної роботи, психо- та стресостійкість (с. 166-167).

Також варто відзначити, що обмежений час заняття (45 хвилин) та значна кількість (10) провізорів-інтернів у групах спонукали автора до удосконалення підходів симуляційного навчання, що є значним вкладом у теорію та методику

професійної освіти. Взявши за основу практичних занять класичний підхід «чотирьох кроків Пейтона», який застосовується у практиці навчання Європейської ради реанімації на курсах з базових і спеціалізованих реанімаційних заходів, автор адаптував його до «двох кроків», розкрив зміст, форми й методи, які наповнювали адаптовану методику й забезпечували впровадження засад симуляційного навчання.

Розроблена методика формування професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги у майбутніх провізорів на засадах симуляційного навчання була перевірена експериментально. Відзначаємо наукову коректність експериментальної частини дослідження (розділ 3). Для проведення формувального етапу експерименту було визначено експериментальні та контрольні групи. Результати експериментального дослідження свідчать, що всі показники сформованості професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги у майбутніх провізорів в експериментальній групі вищі, ніж у контрольній групі, що дає підстави для висновку про позитивні якісні зміни щодо компетентності з надання першої долікарської допомоги серед провізорів. Статистична перевірка достовірності експерименту, цілком виправдано, здійснювалася за допомогою критерію Пірсона.

До науково значущих результатів рецензованого дослідження відносимо:

1. Обґрунтовану структуру професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги у провізорів (компоненти: мотиваційно-ціннісний, знаннєво-практичний, особистісно-психологічний, організаційно-комунікаційний) та визначення критеріїв її сформованості професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги у провізорів.

2. Розроблену та експериментально перевірену методику формування професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги у майбутніх провізорів на засадах симуляційного навчання в інтернатурі медичного університету.

3. Розроблений зміст формування професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги у майбутніх провізорів на засадах симуляційного навчання в інтернатурі.

Дисертація М.А.Омельчука має вагоме практичне значення. Розроблено навчально-методичні матеріали для викладачів і провізорів-інтернів за спеціальністю «Загальна фармація» щодо формування професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги. Практичну цінність також має підготовлений і упроваджений автором в освітній процес медичного університету навчально-методичний комплекс для викладання розділу «Допомога при невідкладних станах та гострих отруєннях» для провізорів-інтернів. Варто підкреслити, що застосування методики формування професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги на засадах симуляційного навчання можливе не лише під час первинної спеціалізації провізорів в інтернатурі, але й під час реалізації програм неперервного професійного розвитку фармацевтичних фахівців.

Додатки до дисертації, представлені на 27 сторінках, поглиблюють і увиразнюють уявлення про цілісність дослідження і є корисними для

педагогічної практики післядипломної підготовки провізорів. Дисертаційна робота містить 8 таблиць та 5 рисунків.

Підкреслимо, що вірогідність наукових результатів забезпечено системним аналізом значного обсягу джерел (230 найменувань, з них 73 іноземними мовами), результатами експериментальної роботи, застосованою сукупністю теоретичних й емпіричних методів дослідження, адекватних предмету, меті та завданням дослідження.

Відзначимо також ґрунтовне опрацювання теоретичних джерел, зарубіжного досвіду, результатів експериментальної роботи, повноту і логічність викладу дисертаційного матеріалу. Висновки до кожного розділу, загальні висновки повною мірою відображають зміст розділів та дисертації в цілому.

Результати дослідження належним чином апробовано та впроваджено в освітянську практику, що засвідчено 4 довідками про впровадження. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в дисертації, достатньо повно висвітлено у 12 працях (10 одноосібних).

Зміст автореферату повністю відображає зміст дисертаційного дослідження.

У контексті загальної позитивної оцінки виконаного дослідження вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження й побажання:

1. Відзначаючи оригінальність авторського підходу до розробки методики формування професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги у майбутніх провізорів на засадах симуляційного навчання, варто було б більш докладно прописати етапи її реалізації для студентів інтернатури й особливості застосування в системі підвищення кваліфікації провізорів - практиків.

2. Необхідно було б, на наш погляд, більш чітко визначити, на якій експериментальній базі проводився констатувальний та формувальний етапи педагогічного експерименту.

3. Не повною мірою коректно, на наш погляд, прописані компоненти професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги, оскільки компоненти структури компетентності не «визначають», а «відображають» певні когнітивні та особистісні характеристики фахівця, які у сукупності складають цілісне таке утворення, як «професійна компетентність з надання першої долікарської допомоги».

4. На наш погляд, було б доцільно показати можливість використання сучасних інформаційних технологій при реалізації методики формування професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги у майбутніх провізорів на засадах симуляційного навчання.

5. У дисертації та авторефераті наявні мовні огріхи й стилістичні некоректності.

Однак, висловлені зауваження та побажання не знижують загальної позитивної оцінки рецензованої дисертації, яка виконана на належному науковому рівні. Дисертаційне дослідження «Формування професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги у майбутніх

провізорів» є самостійною й завершеною роботою, спрямованою на вирішення актуальної проблеми теорії і методики професійної освіти щодо професійної підготовки фахівців фармацевтичної галузі системи охорони здоров'я.

За актуальністю, змістом, обсягом, науковою новизною, обґрунтованістю наукових положень, достовірністю, практичним значенням, оформленням та повнотою викладу дисертаційне дослідження Михайла Анатолійовича Омельчука на тему: «Формування професійної компетентності з надання першої долікарської допомоги у майбутніх провізорів» відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук згідно з пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р № 567 (зі змінами, внесеними постановами КМУ № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015), а його автор, Михайло Анатолійович Омельчук, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік)
НАПН України

С.О. Сисоєва

